

Інформація щодо реалізації в першому півріччі 2021 року заходів з реформування Національної академії наук України.

Протягом першого півріччя 2021 року Національна академія наук України вжила низку важливих заходів з реформування своєї діяльності. Основні напрями цієї роботи було визначено постановою Президії НАН України від 23.11.2020 №171 «Про окремі заходи з реформування діяльності Національної академії наук України» та постановою Загальних зборів НАН України від 27 травня 2021 року №2 «Щодо Звіту про діяльність НАН України у 2020 році та завдань на наступний період». Цими документами окреслено стратегічно важливі напрями реформування й заходи з їхньої реалізації та основні завдання НАН України у наступному періоді, створено Координаційну раду з питань реформування НАН України, на яку покладено координацію і контроль за реалізацією заходів, підготовку й узагальнення додаткових пропозицій щодо реформування, оновлено склад Комісії з підготовки нової редакції Статуту НАН України.

З урахуванням рекомендацій Комісії з підготовки нової редакції Статуту НАН України, Наукового комітету Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, громадських наукових організацій рішенням Загальних зборів Академії від 27 травня 2021 року затверджено нову редакцію Статуту НАН України. У новій редакції Статуту відображено зміни у законодавстві, зокрема до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та деяких інших нормативно-правових актів, урегульовано низку процедурних питань роботи Загальних зборів Академії, виборчого процесу, унормовано зміни в структурі управління НАН України, уточнено статус регіональних наукових центрів, відображено нові форми підтримки наукової молоді тощо.

Важливою складовою реформування діяльності Академії є забезпечення ефективного використання майнового комплексу НАН України. Відповідно до розпорядження Президії НАН України від 11.11.2020 № 549 здійснювалась суцільна інвентаризація нерухомого майна НАН України, проведено упорядкування його обліку, оновлення відомостей Єдиного реєстру об'єктів державної власності та внесення даних за результатами інвентаризації до академічної цифрової системи. Ця інвентаризація дозволяє визначати об'єкти нерухомості й земельні ділянки, що їх тривалий час не використовують або використовують неефективно, та здійснювати заходи з перепрофілювання окремих із них, передачі іншим науковим установам чи створення на їхній базі академічних інноваційних структур.

Провадилась оптимізація мережі наукових установ і організацій НАН України відповідно до показників їхньої діяльності. Секції та відділення Академії в останні місяці минулого та на початку поточного року ретельно проаналізували їхню діяльність та підготували конкретні пропозиції з цього питання. Наприкінці березня 2021 року Президія НАН України розглянула та погодила пропозиції щодо припинення діяльності 15 наукових установ та 5 підприємств дослідно-виробничої бази з визначеними шляхами цього припинення. Шляхи припинення діяльності ще 8-ми наукових установ і 6-ти державних підприємств потребують додаткового

опрацювання. На виконання цього рішення Президія НАН України вже прийняла відповідні постанови щодо ліквідації або приєднання 10 установ. Слід також зазначити, що протягом минулого року 17 організацій передано до сфери управління Фонду державного майна України для подальшої приватизації, наразі ще 12 організацій перебувають в стані передання.

Вживаються заходи щодо подальшого вдосконалення принципів розподілу бюджетних коштів Академії. На початку грудня минулого року Президія НАН України прийняла постанову «Про основні принципи розподілу бюджетного фінансування між установами НАН України», відповідно до якої у 2021 році застосовано стимулювальні заходи до цього розподілу, згідно з якими обсяг фінансування, що складається із збільшеного базового фінансування та фінансування цільових програм відділень у 2021 році, було розподілено між установами відповідно до їхнього рейтингу. Такий механізм розподілу базового бюджетного фінансування є однією з складових нової моделі фінансування наукової діяльності Академії, яка враховує ефективність діяльності установ й необхідність пріоритетної підтримки конкурентоспроможних наукових колективів. Крім того, у 2021 році започатковано нові бюджетні програми «Забезпечення житлом вчених НАН України» (передбачено спрямувати 60 млн. грн на будівництво житла на умовах пайової участі та придбання житла на ринку) й «Створення сучасної спеціалізованої лабораторії для роботи з інфекційними матеріалами». Також розпочато надання фінансової підтримки науковим колективам за результатами експертизи запитів на міжнародні проекти. Зокрема, будуть мати додаткову підтримку проекти, які було високо оцінено міжнародними експертами, але не було профінансовано. Така форма підтримки відповідає рекомендаціям Комітету «Стратегічна конфігурація» ЄК. Також будуть підтримані колективи, які розвинули свою експериментальну базу коштом міжнародних грантів або власними силами.

Основою для розроблення заходів з оптимізації мережі наукових установ та вдосконалення розподілу бюджетних коштів є результати оцінювання ефективності діяльності наукових установ. У першій половині 2021 року проведено оцінювання 10 установ за методикою, розробленою з урахуванням досвіду оцінювання наукових установ в європейських країнах. Загалом протягом 2016-2021 років оцінено 160 установ Академії та понад 1170 їхніх підрозділів.

Посилення підтримки наукової молоді є одним із головних пріоритетів Академії. Наприкінці минулого року започатковано програму постдокторальних досліджень НАН України, тривалість яких становитиме до двох років. У разі успішного завершення стажування може бути порушено питання про виділення установам додаткових штатних одиниць з відповідним фінансуванням для зарахування «постдоків» до інституту. Вже проведено перший конкурс та оголошено проведення другого конкурсного відбору «постдоків».

В 2021 році суттєво збільшено фінансування дослідницьких лабораторій та груп молодих учених. Торік за результатами вже другого конкурсу за цими грантами виконано 36 наукових проектів. Загалом 133 молоді науковці з 39 наукових установ НАН України одержали грантові виплати. На 2021 рік загальне фінансування за цим напрямом збільшено вдвічі – до 44,5 млн. грн, що дало змогу

оголосити та провести третій конкурс на здобуття грантів НАН України дослідницьким лабораторіям/групам молодих учених на 2021-2022 роки.

Важливою складовою реформування стало вдосконалення системи управління Академії. В березні 2021 року було затверджено персональний склад Науково-технічної ради НАН України. Її завданням є залучення Академії до вирішення актуальних науково-технічних проблем галузей економіки і соціальної сфери та сприяння прискоренню впровадження наукових розробок академічних установ, а також вирішення питань розвитку міждисциплінарних досліджень у відповідних галузях наук. До складу Науково-технічної ради увійшли представники Академії, закладів вищої освіти, органів виконавчої влади та керівники великих високотехнологічних промислових підприємств. 1 липня 2021 року відбулося перше засідання цієї ради, на якому було розглянуто питання про перспективи використання конкретних розробок установ Академії в різних галузях та ініціативу створення матеріалознавчого Центру з оцінювання відповідності та взаємозамінності матеріалів критичного імпорту.

Утворені при секціях НАН України науково-координаційні ради розглядали питання розвитку міждисциплінарних досліджень, формування нових загальноакадемічних програм, заслуховували звіти про результати їх виконання, вносили пропозиції щодо посилення координації фундаментальних досліджень.

Для незалежного оцінювання результатів наукової, науково-технічної, науково-організаційної діяльності установ та сприяння розв'язанню перспективних завдань їх розвитку, інтеграції у світовий науковий простір при п'яти крупних наукових установах НАН України створено наглядові ради.

Суттєвого розвитку набуло інформування громадськості про наукові досягнення, вагомі інноваційні результати роботи установ Академії, стан і проблеми української науки. Активну роботу розгорнула створена минулого року Комісія НАН України з питань комунікацій із суспільством і популяризації наукової діяльності. В лютому ц.р. Президія НАН України розглянула питання «Про активізацію комунікаційної діяльності в НАН України» й визначила низку заходів з поглиблення зв'язків між науковою спільнотою та суспільством, запровадження для цього нових досконаліших форм комунікацій.

Протягом першого півріччя 2021 року НАН України зосередила значні зусилля на науковому забезпеченні вирішення низки важливих державних проблем. Зокрема, здійснювався науковий супровід заходів з подолання епідемічної ситуації, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Вживаються заходи щодо впровадження розробленого в Академії першого вітчизняного ПЛР-тесту на SARS-CoV-2, який не поступається іноземним аналогам. Утворена в Академії робоча група з проблем (наслідків) поширення коронавірусу SARS-CoV-2 в Україні здійснює координацію досліджень з розроблення методів виявлення COVID-19, моніторинг та оперативне узагальнення наявної в різних джерелах інформації про темпи, географію та медико-біологічні й економічні наслідки поширення цієї хвороби, а також розроблення заходів з протидії поширенню вірусу в Україні. Прогнози розвитку епідемії регулярно представляє робоча група з математичного моделювання проблем, пов'язаних з епідемією COVID-19 в Україні. В установах НАН України ведуться роботи зі створення прототипів

вітчизняних вакцин проти коронавірусу. Випускаються озонатори повітря, здатні ефективно та оперативно знезаражувати салони міського транспорту, карети швидкої допомоги, приміщення будівель. Стартував проєкт з розроблення нанокompозитних полімерних біоматеріалів з ефективною противірусною та антимікробною дією, а також технології 3D-друку виробів з них.

Важливим напрямом реформування діяльності НАН України є забезпечення підвищення наукової актуальності досліджень, їх відповідності пріоритетним напрямам наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. На виконання пп.2 п.7 протоколу № 4 засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій від 12.01.2021 НАН України вжила заходів щодо організації комплексного прогнозно-аналітичного дослідження з метою формування пропозицій щодо тематик фундаментальних та прикладних досліджень в рамках пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. Пунктом 3 постанови Президії НАН України від 03.02.2021 № 35 «Про організацію виконання рішення Національної ради України з питань науки і технологій від 12 січня 2021 року (протокол № 4)» Державній установі «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім.Г.М.Доброва НАН України» доручено із залученням фахівців національних галузевих академій наук України і відділень НАН України організувати таке дослідження. Ця установа має значний науковий доробок з питань проведення прогнозно-аналітичних досліджень й практичний досвід, набутий при виконанні Державної програми прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку України в 2004-2006 роках. Пропозиції щодо зазначених тематик фундаментальних та прикладних досліджень будуть остаточно сформовані після законодавчого затвердження пріоритетних напрямів наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. На виконання п.7 зазначеного протоколу № 4 Національна академія наук України надіслала до МОН України пропозиції спільної робочої групи НАН України та національних галузевих академій наук щодо нового переліку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки з відповідними обґрунтуваннями.

У січні 2021 року на засіданні Президії НАН України проведено черговий аналіз стану реалізації Концепції розвитку Національної академії наук України на 2014-2023 роки, за результатами якого було встановлено, що протягом 2019-2020 років виконано чимало заходів Концепції, що відіграло вагомую роль у забезпеченні ефективної діяльності Академії. Водночас було визнано за доцільне розробити нову Концепцію розвитку НАН України на період до 2025 року, врахувавши стратегічно важливі напрями роботи з реформування Академії. Постановою Президії НАН України від 23 червня 2021 року №218 з метою подальшої концентрації зусиль і ресурсів на найважливіших напрямках удосконалення діяльності та розвитку Академії схвалено Концепцію розвитку Національної академії наук України на 2021-2025 роки. Ця Концепція визначає конкретні цілі та шляхи їх досягнення, реалізація яких має забезпечити збільшення внеску Академії в економічний і соціальний розвиток країни, зростання обсягів досліджень світового рівня, ефективне використання бюджетних коштів та майна, поліпшення якості наукових кадрів.